

Галаган Олександр Іванович – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ;

Дунаєва Анна Володимирівна – ад'юнкт кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ

ЗУПИНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У ЗВ'ЯЗКУ З НЕВСТАНОВЛЕННЯМ МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ ПІДОЗРЮВАНОВОГО

Проаналізовано норми чинного кримінального процесуального законодавства України, що регулюють діяльність слідчого стосовно розшуку підозрюваного під час зупиненого досудового розслідування. Запропоновано зміни та доповнення до Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення механізму діяльності слідчого з розшуку підозрюваного під час зупиненого досудового розслідування.

Ключові слова: зупинення досудового розслідування; слідчий; підозрюваний; розшук; розшукові дії; діяльність слідчого.

Проанализированы нормы действующего уголовного процессуального законодательства Украины, регулирующих деятельность следователя по розыску подозреваемого при остановленном досудебном расследовании. Предложены изменения и дополнения в Уголовный процессуальный кодекс Украины относительно совершенствования механизма деятельности следователя по розыску подозреваемого при остановленном досудебном расследовании.

Ключевые слова: остановки досудебного расследования; следователь; подозреваемый; розыск; розыскные действия, деятельность следователя.

Analyzed the current provisions of the criminal procedure law of Ukraine regulating the activities of the investigator to search for the suspect stopped during preliminary investigation. Proposed amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine concerning improvement of the mechanism of the investigator to search for the suspect stopped during preliminary investigation.

Keywords: termination of pre-trial investigation; the investigator; the suspect; wanted; investigative actions; activities investigator.

Досудове розслідування, як правило, здійснюється безперервно. Проте іноді виникають обставини, що перешкоджають закінченню

розслідування і викликають необхідність зупинення провадження за кримінальним правопорушенням. Зупинення досудового розслідування – це вимушене припинення процесуальної діяльності органів досудового розслідування внаслідок появи обставин, що не дозволяють здійснити подальше провадження та закінчити слідство. До таких обставин належить і переховування підозрюваного від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та відсутність у них відомостей про місцезнаходження підозрюваного.

У 2012 році слідчими підрозділами органів внутрішніх справ (ОВС) України було зупинено досудове слідство зі 197021 справи, у тому числі у зв'язку з ухиленням обвинуваченого від слідства – 4719, у зв'язку з невстановленням особи, яка вчинила злочин – 191228 (за Кримінальним процесуальним кодексом (КПК) України 1960 р.) [1].

Питання зупинення досудового розслідування розглядалися в роботах В. М. Бикова, Ю. А. Гришина, О. В. Гуткіна, Н. В. Жогіна, І. М. Коновалова, В. Д. Ломовського, І. А. Малютіна, К. Б. Травкіна, Ф. Н. Фаткулліна та інших, які займались окремими аспектами цього інституту кримінального процесуального права. З прийняттям КПК України 2012 р. [2] деякі положення інституту зупинення досудового розслідування отримали інше законодавче закріплення і на сьогодні, на жаль, є недостатньо вивченими.

Розглянемо ситуацію, коли місцезнаходження підозрюваного невідоме і він переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності. У такому випадку, якщо підозрюваний свідомо переховується від органів слідства та суду, і прокурор, слідчий мають про це достовірні дані, перебіг досудового розслідування зупиняється.

Інститут зупинення досудового розслідування регламентовано нормами гл. 23 КПК України. Проте в кримінальній процесуальній літературі є різні погляди на його суть.

На думку більшості авторів, зупинення досудового розслідування є зумовленою об'єктивними обставинами змушеною перервою в кримінальному провадженні [3, с. 4; 4, с. 5; 5, с. 99], але існує й інший погляд. Наприклад, В. М. Биков і В. Д. Ломовський, аналізуючи особливості правового регулювання цього інституту в різних країнах світу, відзначають, що зупинення досудового розслідування – це встановлена кримінальним процесуальним законом особлива, виняткова процесуальна форма, що застосовується до порівняно невеликої кількості кримінальних проваджень і тільки у випадках, коли відсутній основний учасник кримінального провадження (підозрюваний) або не встановлено особу, що притягується як підозрюваний. На їх думку, зупинення досудового розслідування полягає у винесенні особою, що здійснює провадження за кримінальним правопорушенням, у випадках, указаних у законі, постанови про зупинення досудового розслідування, а також у подальшому вжитті заходів з розкриття кримінального правопорушення,

розшуку підозрюваного, відновлення досудового розслідування або його зупинення в порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством [6, с. 10].

Винесення постанови про зупинення, а пізніше – про відновлення досудового розслідування, – це кінцевий етап прийняття процесуального рішення, що характеризує відповідно початок або закінчення певного періоду в діяльності слідчого та органів розшуку. Оскільки зупинення досудового розслідування, як і будь-яке інше процесуальне рішення, має породжувати, змінювати чи припиняти правовідносини, цей етап повинен мати інший зміст, ніж попередня чи подальша діяльність. Як зазначають В. М. Биков та В. Д. Ломовський, постанову про зупинення досудового розслідування виносять не для того, щоб підвести певні підсумки розслідування, а з метою обґрунтувати, мотивувати прийняте рішення [6, с. 11].

Все вищевикладене надає можливість стверджувати, що ніяких правових наслідків, крім перерви у провадженні досудового розслідування, а отже, і перебігу процесуальних строків, зупинення провадження за кримінальним правопорушенням не породжує. Саме такої точки зору дотримувалися К. Б. Травкін, Ю. А. Гришин та І. А. Малютін [7; 8; 9].

За чинним КПК України, до зупинення досудового розслідування слідчий зобов'язаний виконати всі слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії, проведення яких необхідне та можливе, оскільки після його зупинення проведення слідчих (розшукових) дій не допускається, крім тих, що спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного (ч. 2, 5 ст. 280 КПК України) [2].

Розглянувши зміст ст. 280 КПК України, ми дійшли висновку, що частина друга має тавтологію. Так, у ній зазначено: «до зупинення досудового розслідування слідчий зобов'язаний виконати всі слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії, проведення яких необхідне та можливе, а також всі дії для встановлення місцезнаходження особи, якщо зупинити досудове розслідування необхідно у зв'язку з обставинами, передбаченими пунктом 2 частини першої цієї статті». У змісті наведеної норми зазначати положення, що стосується виконання слідчим усіх дій для встановлення місцезнаходження особи до зупинення досудового розслідування (а тим більш посилювати його значення), немає потреби, оскільки перша частина речення ч. 2 ст. 280 КПК України і так указує на необхідність їх виконання [2]. Тому вважаємо доцільним унести зміни до її змісту, а саме: подати ч. 2 ст. 280 КПК України в такій редакції: «до зупинення досудового розслідування слідчий зобов'язаний виконати всі слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії, проведення яких необхідне та можливе».

Зупинення розслідування на підставі п. 2 ч. 1 ст. 280 КПК України (підозрюваний переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та його місцезнаходження не відоме) можливе лише за дотримання таких умов [2; 5, с. 102]:

особу було повідомлено про підозру;

слідчий виконав усі слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії, проведення яких необхідне та можливе, а також усі дії для встановлення місцезнаходження підозрюваного (ч. 2 ст. 280 КПК України);

слідчий, прокурор оголосив розшук підозрюваного (ст. 281 КПК України).

Досудове розслідування зупиняється мотивованою постановою прокурора або слідчого за узгодженням із прокурором, відомості про що вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР), згідно з ч. 4 ст. 280 КПК України, або, відповідно до ч. 2 ст. 281 КПК України, шляхом винесення єдиної постанови про зупинення досудового розслідування та оголошення в розшук підозрюваного. Однак, 68,5 % із 470-ти опитаних нами практичних працівників ОВС вважають, що зупинення досудового розслідування й оголошення в розшук підозрюваного необхідно оформлювати окремими постановами.

Якщо розшук доручається оперативному підрозділу, слідчий, прокурор у резолютивній частині постанови вказує окремим пунктом про це доручення. До постанови додається довідка про особу підозрюваного та постановою про обрання запобіжного заходу, а якщо постановою про зупинення досудового розслідування виносить слідчий – у верхньому правому куті, над усіма структурними елементами постанови, зазначаються атрибути прокурора, який затверджує постанову.

Норми КПК України надають слідчому право здійснювати слідчі (розшукові) дії за зупиненням досудовим розслідуванням, але виключно ті, що спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного (ч. 5 ст. 280 КПК України) [2]. У цьому випадку такі дії слідчого не направлені на додаткове з'ясування обставин скоєного кримінального правопорушення, а тому не впливають на рішення слідчого щодо зупинення розслідування. Мета такої побудови вказаної статті КПК України – надати слідчому можливості оперативно здійснювати розшук, виявити та затримати підозрюваного. Прихильниками надання слідчому права проводити слідчі дії з метою розшуку підозрюваного за зупиненими кримінальними провадженнями були І. М. Коновалов, О. В. Гуткін, Н. В. Жогін, Ф. Н. Фаткуллін [10; 11]. На їх доцільність також указують 55,7 % опитаних нами респондентів.

У законі відсутні строки проведення розшуку підозрюваного за зупиненим кримінальним провадженням. Розшук повинен вестися до моменту виявлення розшукуваного, закриття провадження у зв'язку із закінченням строків давності неможливе, якщо провадження за ним було зупинене у зв'язку з тим, що підозрюваний ухилився від органів досудового розслідування та суду. У таких випадках перебіг строків давності має бути зупинено, і поновлюється він лише за умови затримання підозрюваного або його смерті чи добровільного з'явлення до органів, що здійснюють кримінальне провадження (ч. 2 ст. 49 Кримінального кодексу України) [12].

У випадку встановлення місцезнаходження підозрюваного зупинене досудове розслідування підлягає відновленню (ч. 1 ст. 282 КПК України). Слідчий, прокурор виносить відповідну мотивовану постанову, відомості про яку вносяться до ЄРДР [2].

На наш погляд, оскільки не завжди завершення розшуку є підставою для відновлення досудового розслідування, то про такий факт необхідно зазначати в матеріалах кримінального провадження з метою фіксування встановлення місцезнаходження розшукуваного та припинення діяльності відповідних підрозділів з розшуку цієї особи. З цим положенням згодні 66,6 % опитаних нами респондентів, які вважають, що факт завершення розшуку повинен оформлюватись окремою постановою.

Подальше розслідування за відновленням кримінальним провадженням проводиться в загальному порядку, установленому кримінальним процесуальним законом, строки розслідування якого визначаються відповідно до ст. 219 КПК України [2].

Отже, правове регулювання інституту зупинення досудового розслідування потребує вдосконалення з метою усунення прогалини в законодавстві. Це сприятиме більш ефективній діяльності слідчого, прокурора на вказаному етапі досудового провадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Статистика МВС України про стан злочинності на території України за 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mvs.gov.ua>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України № 4651-VI від 13 квіт. 2012 р. // Офіційний вісник України. – 2012. – № 37. – С. 11.
3. Шимановский В. В. Законность и обоснованность приостановления следователем уголовного дела / Шимановский В. В. ; Прокуратура СССР ; Институт усовершенствования следственных работников. – Ленинград, 1985. – 23 с.
4. Якупов Р. Х. Возобновление предварительного следствия : [учеб. пособ.] / Р. Х. Якупов. – Волгоград : ВСШ МВД СССР, 1976. – 56 с.
5. Курс лекцій з кримінального процесу за новим Кримінальним процесуальним кодексом України. Особлива частина / [В. В. Рожнова, Д. О. Савицький, О. Г. Яновська та ін.]. – К., 2012. – 284 с.
6. Быков В. М. Приостановление производства по уголовному делу / В. М. Быков, А. Д. Ломовский. – М. : Юрид. лит., 1978. – 112 с.
7. Травкин К. Б. Проблемы совершенствования правового регулирования приостановления предварительного расследования / К. Б. Травкин // Вопросы совершенствования правового регулирования и укрепления социалистической законности и правопорядка. – Омск, 1988. – С. 123.
8. Гришин Ю. А. Окончание досудебного следствия с составлением обвинительного заключения: проблемы и пути реформирования : [моногр.] / Ю. А. Гришин. – Луганск : РИО ЛИВД, 1999. – 252 с.

9. Малютін І. А. Зупинення досудового розслідування : [навч-метод. посіб.] / І. А. Малютін, З. Д. Смітєнко. – К. : НАВСУ, 2003. – 140 с.

10. Коновалов И. М. О праве на следственные действия по приостановленному делу с целью розыска : [материалы первой Всесоюзной науч-практ. конф. лучших следователей МВД СССР] / И. Коновалов, О. Гуткин. – Волгоград, 1969. – С. 30–31.

11. Жогин Н. В. Предварительное следствие / Н. В. Жогин, Ф. Н. Фаткуллин. – М., 1965. – С. 279–280.

12. Кримінальний кодекс України від 5 квіт. 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 49 (зі змінами та допов. ; за станом на 9 черв. 2012 р.). – К., 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.